

DE BENAMING DOOR BOTANICI EN KWEEKERS VAN DE ZELFHECHTENDE WILDE WINGERDSOORTEN

DOOR

C. M. v. D. SLIKKE EN W. G. v. D. KROFT

STUDENTEN VAN HET VIERDE STUDIEJAAR AAN DE R. H. L. T. & B. b. S.

Sedert langen tijd zijn deze planten algemeen in onze tuinen bekend; zij vereischen weinig zorg en laten zich gemakkelijk voortkweeken. Daarentegen veroorzaakt de benaming moeilijkheden en verwarring. Het doel van de opstel is na te gaan waaruit deze moeilijkheden voortkomen, ze te ontleden en iets bij te dragen tot de oplossing der verwarring.

Het is niet alleen om een naam te doen. Immers indien we een bepaalde ons bekende wingerd *genus species* noemen, vatten we als zoodanig ook alle planten op die we in de floristische en plantengeographische literatuur en ook in catalogi onder dien naam aangeduid vinden; en dan kennen we dus aan al die planten de kenmerken van de ons bekende wingerdsoort *genus species* toe. Hebben wij die plant verkeerdelijk *genus species* genoemd of wordt in literatuur of catalogi een andere plant dan de ons bekende verkeerdelijk als *genus species* opgegeven, dan moeten er fouten in onze gevolgtrekkingen ontstaan, die gewoonlijk weer andere fouten tengevolge hebben. De naam van eene plant vertegenwoordigt hare plaats in het verwantschapssysteem d. w. z. hare gezamenlijke kenmerken; bij het gebruik van eenen plantennaam die inderdaad slechts soorts- en geslachtsnaam aangeeft, moeten we ons dan ook niet alleen de soorts- en geslachtskenmerken maar ook de familie- en hoogere kenmerken voorstellen en tevens hun verband met alle andere planten; eerst dan heeft de naam zijn volle

waarde. De leek die plantennamen alleen gebruikt om daardoor zekere oppervlakkige eigenschappen in het geheugen te houden (b.v. hooge plant met roode welriekende bloemen) vindt de wetenschappelijke namen terecht lastig en is beter van triviale namen (b.v. volksnamen) gediend.

De kweekers echter kunnen de wetenschappelijke namen niet missen. Maar verschillende oorzaken maken dat door hen vele planten gekweekt worden onder verkeerde namen, zoodat die foutieve namen dus ook bij particulieren verspreid worden. Zoolang men tevreden is met wat men ontvangen heeft en niet in aanraking komt met de wetenschap voor zoover ze die planten betreft, hindert dat niet. Maar geschiedt die aanraking, doordat men b.v. over die planten tegenover botanici schrijft of spreekt of er in een botanisch boek over naleest, dan begint de verwarring.

Het is moeilijk om honderd niet zeer gewone planten op te geven met zoodanige namen dat men zich zelf een volkomen juiste voorstelling maakt wat er mee bedoeld wordt; en men kan er op rekenen na aanvraag niet meer dan vijftig planten te krijgen die werkelijk bedoeld zijn.

De wilde wingerd behoort tot de familie der *Vitaceae* die het eerst door Lindley in 1836 onderscheiden en naar *Vitis*, het oudste geslacht der familie, genoemd is.

Thans onderscheiden de meeste plantkundigen 4 geslachten, n.l. *Vitis*, *Ampelopsis*, *Parthenocissus* en *Tetragymna*.

De oorspronkelijke, zelf hechtende wilde Wingerd werd door Linnaeus *Hedera quinquefolia* genoemd in zijn *Species plantarum* (1753). Hij geeft er als synoniemen bij: *Vitis hederacea* en *Edera quinquefolia canadensis*, Cornuti (1635).

De naam *Hedera* van Linnaeus was evenwel geen goede naam voor dit geslacht, daar ook de groene klimop er toe gebracht werd, wiens systematische kenmerken volgens latere opvattingen te veel van de wilde wingerd uiteenloopen om tot hetzelfde geslacht gerekend te worden. Wel komen beide planten in vele kenmerken overeen, want ze bezitten o.a. een gelijk aantal bloembladen en meeldraden; maar ze verschillen door den stand van het vrucht beginsel, een kenmerk waarvan het gewicht pas na den tijd van Linnaeus ontdekt is.

Hoe het zij, Linnaeus heeft aan de plant dezen naam gegeven, die niets anders beteekent dan de vijfbladige klimop. Necker (1790) vond deze verbinding van klimop en wingerd terecht foutief, en noemde de wingerd daarom *Psedera* (afgeleid van *Pseudo* en *Hedera* d. i. onechte Hedera) waardoor hij haar tegelijkertijd van het geslacht *Vitis* (de wijnstok) afscheidde, onder welk geslacht Miller (1731) en Lamarck (1793) haar rekende. Tusschen de soorten die, ook na die afscheiding, van het geslacht *Vitis* overbleven bestaan systematische verschillen naar aanleiding waarvan Michaux (1803) de indeeling maakte van *Ampelopsis* (Michx) (afkomstig van de Grieksche woorden *Ampelo* = wijnstok en *opsis* = aanzien, dus het uiterlijk hebbende van een wijnstok) en *Vitis* (Linn); en tot *Ampelopsis* rekende hij ook de wilde wingerd (*Psedera* Necker).

Persoon (1805) had dezelfde indeeling, maar rekende Michaux's *Ampelopsis*-soorten tot het geslacht *Cissus* van Linnaeus (het Grieksche woord *kissos* beteekent klimop.)

Later is door Rafinesque (1830) weer een onderscheiding binnen het geslacht *Ampelopsis* gemaakt, in overeenstemming met Necker's opvattingen en die voor ons vooral van belang is; hij rekende n.l. de soorten die zuignappen hebben tot een apart geslacht *Quinaria* (vijfblaadjes). Behalve het kenmerk der zuignappen is er ook nog een ander, dat echter voor ons onderzoek van minder belang is.

Planchon (1887) gaf in plaats van den naam *Quinaria* den nieuwen naam *Parthenocissus* (*parthenos* = maagd en *kissos* = klimop, maagdelijke klimop, „Jungfern Wein”). Hierdoor waren er dus 3 namen voor hetzelfde plantengeslacht (*Psedera*, *Quinaria*, *Parthenocissus*).

Miquel (1863) heeft tenslotte bij de familie *Vitaceae* een vierde geslacht *Tetrastigma* (met vier stempels) onderscheiden.

Een voor ons voldoende beschrijving van de wilde wingerd heeft Linnaeus niet gegeven, noch in zijn *Species plantarum* noch in zijn *Hortus Cliffortianus*.

Dit is zeer ongelukkig; want op één belangrijke eigenschap van deze plant, n.l. om met zuignappen (die aan de uiteinden der vertakkingen der ranken zich bevinden) naar

boven te klimmen, berust voornamelijk de naamsverwarring van den laatsten tijd.

Het is n.l. de vraag of de Linneaanse soort deze eigenschap al in sterke mate bezat of niet.

Er zijn schrijvers die beweren van niet, waarvan Koehne en Graebner (Duitsche dendrologen) de voornaamste zijn; daarentegen beweert Rheder (Amerikaan) van wél.

Deze laatste beschouwt de nu algemeen bekende zelfhechtende soort *Engelmannii* als de oorspronkelijke door Linnaeus beschreven soort, en noemt ze dan ook *quinquefolia*; terwijl de *quinquefolia* van Koehne en Graebner, die maar weinig of geen zuignappen bezit, en in de praktijk als de gewone wilde wingerd bekend staat, door Rheder *vitacea* (Greene) wordt genoemd. De gegevens van Rheder, waarop deze uitspraak berust, haalt hij uit verschillende werken van oudere auteurs, terwijl Graebner dit alles tracht te weerleggen met zijn zoo nu en dan nogal scherpe pen, ofschoon het ons niet altijd even overtuigend voorkomt.

Ziedaar dus onder de botanici een groote strijd, die aanleiding kan geven, dat de verwarring in de praktijk nog grooter wordt.

Laten we eens zien wat oudere auteurs over de soort *Hedera quinquefolia* hebben geschreven.

Loudon (een Engelschman) heeft omstreeks 1844 het werk *Arboretum et fructicetum britannicum* geschreven en zegt hierin dat de wilde wingerd in 1629 in Engeland uit Amerika is ingevoerd; hij voegt er zelfs de bijzonderheid aan toe, dat de prijs in Londen 1 sh. was, in Parijs 1 franc, terwijl ze in New-York slechts 15 cent kostte. (Amerikaansche cent = 2½ ct.) Hieruit blijkt dat ze al langen tijd in onze cultuur is geweest. Tijdgenooten van Linnaeus, die er ook over geschreven hebben, waren 10 Miller (1731) die deze plant als *Vitis quinquefolia canadensis scandens* beschrijft en ervan in zijn boek zegt „they send forth roots at the joints whereby they fasten themselves to the building.” In ons land is dit werk vertaald door Jacob van Eems (1745) en heet dan *Groot en Algemeen kruidkundig hoveniers en bloemisten Woordenboek behelzende de manier om moes, bloem, vruchttuinen enz.*

aan te leggen. Ook deze schrijft dat *Vitis quinquefolia* de eigenschap bezit wortels te slaan en zich daarmee aan oude muren stevig vast te hechten.

Nu kunnen we ons dit klimmen met wortels van de wilde wingerd niet anders voorstellen dan door middel van zuignappen. Bovendien zegt deze schrijver nog dat ze zich bijzonder sterk vasthechten. Men behoeft aan deze beschrijving niet veel waarde te hechten, want in dien tijd waren nog geen andere soorten bekend, die 't misschien sterker konden doen; maar in ieder geval is het toch een duidelijke aanwijzing dat de bedoelde plant van zuignappen voorzien was.

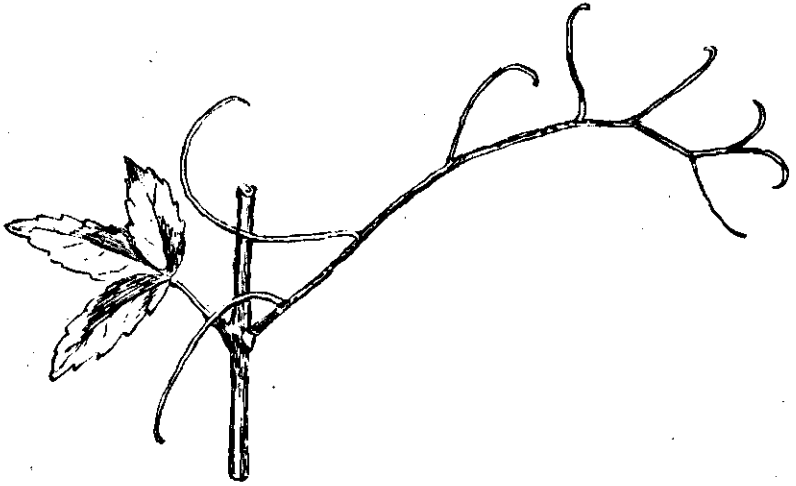
Dr. Johan Philipp du Roi was een andere tijdgenoot van Linnaeus. In zijn werk *die Harbkesche Wilde Baumzucht* noemt hij onze plant *Hedera quinquefolia*, maar zegt ervan dat ze „instaat tusschen de klimop en de wijnstok.” Dit kon gezegd worden omdat de familie-verwantschap (dus ook de plantengroep „familie”) toen nog niet bekend was.

Uit de beschrijving kunnen we lezen dat ze haar bloemen in Juli geeft, terwijl oude muren er mee bekleed kunnen worden, daar de wortels zich in de openingen gaarne vasthechten.

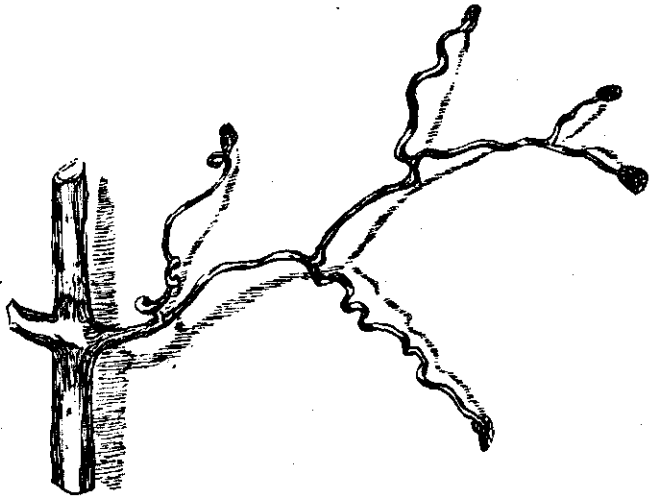
Wildenow (1796) heeft in zijn werk *Die wilde Baumzucht* ook nog iets over *Vitis hederacea* staan. De zin „cirrhi apicibus dilatatis adsurgentibus” (de ranken heffen zich op met breed uitgezette toppen) duidt beslist de aanwezigheid van zuignappen aan.

Ook Darwin beschrijft de bewuste *Hedera quinquefolia* onder den naam van *Ampelopsis hederacea* in zijn „*Climbing plants*” (1865). Hij noemt ze *Virginian Creeper* en geeft een buitengewoon interessante beschouwing over het ontstaan der zuignappen. De volgende zin geeft hiervan een beeld: „In the course of about two days after a tandrill has arranged its branches so as to press on any surface, the curved tips swell, become bright red and form on their undersides, the well known little discs or cushions with which they adhere firmly.”

Bovenstaande beschouwingen, op zoo verschillende tijden geschreven mogen ons inziens wel als voldoende bewijs

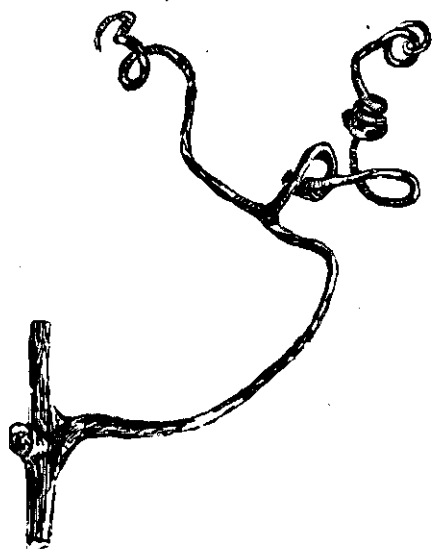

Jonge rank van „*Ampelopsis hederacea*”, uit Darwin's „*Climbing Plants*”. = *Parthenocissus quinquefolia* Planch. (non Graebn.;
(*Ampelopsis Engelmannii* Hort.)

Oude rank van „*Ampelopsis hederacea*”, uit Darwin's „*Climbing Plants*”.

gelden, dat althans de door Linnaeus beschreven *quinquefolia* zuignappen heeft gehad. Daar Graebner nu in de *Gartenflora* 1908 bij de indeeling der wilde-

Ampelopsis quinquefolia Hort.
= *Parthenocissus vitacea*. Greene

wingerd-soorten de *quinquefolia* onder de niet-zelfklimmende soorten rekent, zoo heeft hij hierin naar onze opinie ongelijk.

Koehne daarentegen behoeft direkt nog niet misgetast te hebben door de *quinquefolia* voor te stellen als een plant met weinig zuignappen; maar toch meenen we grootendeels met Rheder te moeten meegaan en de *quinquefolia* van Linnaeus als de zelfhechtende wildewingerd bij uitnemendheid te moeten beschouwen. Rheder

neemt nu verder aan dat de soort *vitacea* (wijnstokachtige) met zwakke zuignappen pas later, ongeveer in 't begin van de 19e eeuw, moet ingevoerd zijn. Nu is het echter opmerkelijk, dat de gewone wilde wingerd met weinig of geen zuignappen de meest voorkomende is. Rheder kan daarvoor geen andere verklaring geven, dan dat de *vitacea* de *quinquefolia* heeft verdrongen, doordat ze eerder rijpe vruchten gaf, daardoor gemakkelijker door zaden te vermenigvuldigen was, terwijl ze ook door haar groote winterhardheid wel meer gekweekt zal zijn.

Deze veronderstelling, hoewel niet slecht bedacht, behoeft zoo maar niet aangenomen te worden, want met zekerheid valt er niets over te zeggen. Behalve door de gemelde schrijvers is de *vitacea* vorm nog door andere auteurs onder verschillende namen beschreven.

Rheder noemt de volgende synoniemen: *Cissus quinquefolia* (Pers. 1805), Sims 1824; *Ampelopsis hederacea* var. *dumetorum*, Focke 1875; *Ampelopsis quinquefolia* var. *laciniata*, Dippel; *Quinaria quinquefolia*, Koehne

1892 non Rafinesque; *Ampelopsis quinquefolia* var. *vitacea*, Knerr 1893; *Parthenocissus vitacea*, Hitchcock 1894; *Parthenocissus quinquefolia*, Graebner en Parth. *Spaethii*, Graebner; *Parthenocissus laciniata*, Small 1905.

De tegenwoordige schrijvers onderscheiden in de groep der zelfhechtende wingerds verschillende variëteiten en soorten; maar ook hierover zijn ze 't niet geheel eens.

Rheder geeft slechts enkele soorten op, terwijl hij de soorten van Graebner en Koehne meest als variëteiten beschouwt. Over één soort of variëteit zijn de meeningen vooral zeer uiteenlopend. Het gaat n.l. over de door Donn beschreven soort *hirsuta* (dicht behaard). Pursh (1814) noemde dit een variëteit van *hederacea* (*quinquefolia*). Ze heeft echter in de literatuur volgens Rheder nog andere namen gehad, n.l. *Ampelopsis pubescens* (zachtarig) Schlechtendal 1835; *Vitis pubescens* Miq. 1863; *Amp. hederacea* var. *hirsuta* Jaeger 1865; *Vitis quinquef.* var. *radicantissima* Lauche 1880; *Parthenocissus quinquef.* var. *hirsuta* Planchon; *Amp. quinquef. cirrhata* Jaeger en Beissner 1889; *Vitis quinquef.* var. *hirsuta* Nichols 1895; *Amp. Graebneri* Bolle 1899; *Amp. quinquef.* var. *Graebneri* en var. *radicantissima* Rheder 1900; *Parth. Graebneri* Graebner; *Parth. hirsuta* Small 1903. De vorm onderscheidt zich van *quinquefolia* door beharing en de eigenaardigheid dat ze niet bloeit.

Rheder zegt nu verder, dat de soort van Graebner als *hirsuta* beschreven (zonder zuignappen) de indruk maakt een kruising te zijn van *P. vitacea* $\times$ *P. quinquefolia hirsuta*. Graebner stelt zich daar lijnrecht tegenover en zegt dat de door Donn bedoelde soort geen zuignappen bezit, terwijl Koch hieraan nog toevoegt, dat ze zich bij uitzondering in den herfst rood kleurt en groote bladen heeft en dat dit een verschil is met de soort die door Bolle *Graebneri* is genoemd.

Wie hier gelijk heeft is slecht uit te maken. Maar als Rheder zegt dat de *hirsuta* van Graebner nergens in Amerika meer voorkomt, dan zouden we toch ook wel mogen veronderstellen, dat de soort *Graebneri* van Graebner dezelfde als *hirsuta* is, terwijl misschien dan de

hirsuta van Graebner werkelijk een kruisingsproduct is. Koehne onderscheidt ook een soort *hirsuta* en zegt dat de zuignappen sterk ontwikkeld zijn en geeft er het synoniem bij van Donn evenals Rheder dit doet. Hieruit blijkt dus dat Koehne het ook vrij wel eens is met Rheder; alleen beschouwt hij haar als een echte soort.

Een andere niet minder belangrijke soort of variëteit is die welke door Graebner *Parthenocissus muralis* is genoemd. Focke (1875) beschreef twee variëteiten van de wilde wingerd, die afwijkend gevormde ranken bezitten. Hij noemde de eene vorm *dumetorum*, die zich om boomen kan slingeren, maar geen zuignappen bezit, terwijl de andere var. *murorum* die wél heeft en meer geschikt is om tegen muren op te klimmen. Het jonge loof bij *murorum* is meer rood dan bij *dumetorum*.

Nu zegt Rheder dat Koehne deze beide soorten ook onderscheiden heeft, maar juist de soort zonder duidelijke zuignappen verkeerdelijk als de typische *quinquefolia* heeft beschreven waarin Graebner hem is opgevolgd.

Volgens Graebner bezit deze soort korte, breede en dikke bladeren, waarvan de uiterste blaadjes aan den voet rond zijn. Ze schijnt reeds in 1816 te Venetië in cultuur te zijn gekomen (Rheder). Tausch (1838) noemde haar *Ampelopsis latifolia*; Desmoulins (1862) *A. hylopus*; Focke (1875) *A. hederacea* var. *murorum*; Lengerken (1885) *A. muralis*. Koehne noemde deze soort in 1892 *Quinaria radicansissima* en Graebner in 1900 evenzoo, terwijl Rheder haar vroeger ook *Parthenocissus quinquefolia* var. *latifolia* heeft genoemd.

Nu schijnt de beschrijving van Tausch niet zoo bijzonder duidelijk geweest te zijn evenmin als die van Desmoulins. Daarentegen is de beschrijving van Focke in overeenstemming met de plant, die thans het meest onder den naam *muralis* aangetroffen wordt, want deze zegt ook dat de onderste blaadjes aan den voet een ronde vorm bezitten. Men is het dus hier wel over eens, welke soort bedoeld wordt, maar de benaming verschilt. De soort *muralis* is dus dezelfde als *radicansissima* en *murorum*.

Rheder en ook Graebner onderscheiden nog een

var. *minor* van *Ampelopsis murorum* of *muralis*, die nog kleinere blaadjes bezit.

Een andere variëteit of soort is *A. Saint Pauli*. Deze komt voor in Texas, Missouri, Illinois. Ze werd door Graebner in 1900 *Parthenocissus saint Pauli* genoemd en door Schelle *A. radicansissima* var. *Saint Pauli* (1903.) Graebner beschouwt ze als een echte soort.

Graebner onderscheidt bovendien nog als echte soort *Parthenocissus pubescens*. Hij zegt dat Schlechtendal deze soort het eerst beschreef (1835) en ervan mededeelde dat ze spitse bladen heeft en kleine bloemen in een dichte bloeiwijze. Miquel (1863) noemde ze *Vitis pubescens* en schreef er bij dat de bloemen rood zijn. Ook volgens Graebner valt bij zonnige stand, de roode kleur der bloemen op. Ze komt voor in Mexico en is vandaar uit ingevoerd.

Rheder noemt deze *Parthenocissus pubescens* dezelfde als *quinquefolia* var. *hirsuta*.

Graebner onderscheidt dan, zooals we weten, ook een soort *Engelmannii* die eerst door Dieck *Vitis Engelmannii* genoemd is. Rheder noemt haar *Parth. quinquefolia* var. *typica*, dus de typische vorm van *quinquefolia*.

Tenslotte noemt Rheder nog als variëteiten van *vitacea*:

1°. *macrophylla* (grootbladige) met de volgende synoniemen: *Vitis quinquef.* var. *macrophylla* Lauche 1880, *Amp. quinquef.* var. *latifolia* Dippel; *Parth. dumetorum* var. *macrophylla* Rhed. 1905; *Parth. vitacea* var. *macrophylla* Rhed 1905; *Amp. major* en *macrophylla* Hort.

2°. *laciniata*, welke ook verschillende namen heeft gehad n.l. *Parth. quinquef. laciniata* Planchon 1887; *Vitis quinquefolia* var. *incisa* Nicholson 1895; *Parth. quinquef.* var. *leptophylla* Graebner 1900; *Amp. quinquef. dissecta* Hort. en Graebner; *Parth. quinquef.* var. *serrata* Graebner 1900; *Amp. quinquef.* var. *serrata* Schelle 1903; *Amp. quinquef. angustifolia* Schelle 1903; *Parth. dumetorum* var. *laciniata* 1905 Rhed. Rheder weet niet of deze variëteit echt in de cultuur voorkomt.

Dit zijn alle soorten en variëteiten, die door invoering uit Amerika naar Europa zijn gekomen en nu algemeen in onze tuinen voorkomen. Daarom is het oordeel van Rheder die in het Arnold arboretum werkt, van betee-

kenis. Wat echter soort en variëteit genoemd moet worden kan niemand met zekerheid zeggen volgens onze meening. Het lijkt wel aannemelijk de indeeling volgens Rheder te geven, n.l. van 2 soorten uit te gaan en de andere variëteiten te noemen; deze soorten hebben dan waarschijnlijk variëteiten en misschien ook kruisingen gevormd.

Dit is een meer botanische opvatting; in de praktijk is men echter gewoon al gauw alles wat variëert direkt maar als soort in den handel te brengen.

Behalve Amerika heeft ons ook Azië wilde wingerdsoorten gegeven. Een paar daarvan zijn nogal van belang. Om volledig te zijn willen we ze ook opnoemen.

Onderzoekingen in China en Japan en ook in het Himalaya gebergte zijn later geschied dan die in Amerika.

De eerste soort die te vermelden valt is door Royle (1839) beschreven n.l. *Parthenocissus himalayana*. Royle noemde ze *Ampelopsis himalayana*. Ze groeit op 3500 M. hoogte in wouden in het midden en oosten van het Himalaya gebergte. Van deze soort moeten nog meer vormen voorkomen, die echter nog weinig bekend zijn, zoodat ze ook in de cultuur nog niet voorkomen. Verdere synoniemen voor deze plant zijn: *Vitis himalayana* Brandis (1874); *Parthenocissus him.* Planchon; *Quinaria him.* Gilg.

Door Siebold en Zuccarrini is *Parthenocissus tricuspidata* (3 puntige) beschreven (1846) en uit Japan ingevoerd.

De eerste botanicus die in Japan doordrong en vele planten beschreef, was de officier van gezondheid Thunberg in 1784; maar deze kon niet ver Japan binnengaan, daar de Japanners in dien tijd de Europeanen zeer haatten. Japan had een verbod uitgevaardigd, dat geen enkele Europeaan een voet op hun land mocht zetten, maar voor de Nederlanders was er een uitzondering gemaakt, want die hadden op het eilandje Decima een handelskantoor mogen vestigen.

Na Thunberg kwam in 1823 van Siebold, ook een officier van gezondheid die veel planten heeft ingevoerd uit Japan en een werk met Zuccarrini heeft geschreven over de Japansche flora. Later is er nog gereisd in China

en Japan door Maximowix en Dr. Henry, terwijl Wilson veel heeft gereisd in China en dit nu nog doet voor de firma Veitch & Son.

P. tricuspidata heeft ook nog andere namen gehad n.l. *Ampelopsis Roylei* Kirchn. (1864); *Vitis inconstans* Miq. 1863/4; *Parthenocissus tricuspidata* Planchon; *Quinaria tricuspidata* Koehne (1893).

Parthenocissus tricuspidata Planch. (*Ampelopsis Veitchii* Hort.)

Parthenocissus Veitchii is als nieuwe soort ingevoerd door Veitch in 1868. Het is echter gebleken dat deze soort als een jeugdvorm van *tricuspidata* moet beschouwd worden. Synoniemen zijn *Quinaria Veitchii* Koch 1893, *Vitis Veitchii* en *Ampelopsis Veitchii* Hort.

Van *Parthenocissus Henryana* bracht dr. Henry gedroogde exemplaren uit China naar Kew. De plant was in 1886 door Hensley beschreven en *Vitis Henryana* genoemd. Door Wilson werd zij in 1903 in de kweekerij van Veitch ingevoerd; en vandaar is ze in den handel gebracht. Haar vaderland is centraal China n.l. Hupeh en Shay.

Verder bestaan nog: *Parthenocissus sinensis* (Diels en Gilg 1900), van welke soort nog weinig bekend is en *Parthenocissus Lowii*, in 1907 door Low & Co. te Enfield uit zaad van *Parthenocissus Veitchii* gewonnen.

Terwijl we in het vorige gedeelte van ons opstel de geschiedenis van de wilde wingerd soorten en hunne namen in botanische werken behandelden, willen we thans onderzoeken welke namen men in de kweekerijen aan de vertegenwoordigers van dit geslacht geeft.

Niet alleen toch verschilt de benaming der praktijk met die der botanici, doch ook bij de kweekers onderling loopt zij dikwijls in hooge mate uiteen.

Voor den handel is dat zeer lastig. Wel gevoelt men de moeilijkheden verbonden aan een niet uniforme benaming in mindere mate daar, waar het geldt leveringen van massa-artikelen voor den groothandel; in zulke gevallen gaat meest bezichtiging van de waar vooraf en kan de koper zich van de soortechtheid of althans van overeenkomst met wat hij wenscht overtuigen. Maar bij den handel aan partikulieren is het een geheel ander geval. Hoe groot daar de moeilijkheden zijn zal een ieder kunnen vertellen, die wel eens getracht heeft een bepaalde plant aan te schaffen voor zijn tuin, en er prijs op stelde juist die te ontvangen en geen andere.

En daar tenslotte de producten van de boomkweekerijen steeds terecht komen bij den particulier (de artikelen voor de trekkerij bestemd uitgesloten) is dus de benaming inderdaad een kardinale kwestie, èn voor den kweeker èn voor den afnemer.

Slaan we de catalogi op van de voornaamste binnen- en buitenlandsche boomkweekers, dan zien we dat bijna door allen het geslacht met den naam *Ampelopsis* van Michaux aangeduid wordt. Dus wat dit punt betreft is er weinig meeningsverschil. Anders is het echter gesteld met de soorten en variëteiten van dit klimplantengeslacht. De kweekers geven den naam *Engelmanni* aan de vorm die Rheder *quinquefolia* noemt. Het is een matig sterk groeiende soort; de bladen zijn dun, aan de onderzijde lichter gekleurd. De bloeiwijzen zijn ongeveer kogelvormig. In den herfst verkrijgt de plant een roode kleur. Onder den soortnaam *quinquefolia* verstaan de kweekers de gewone wilde wingerd, dus Rheders *vitacea*. De zuignappen ontbreken hier, of zijn weinig talrijk; de bladen zijn aan de bovenzijde glanzend donkergroen en haar najaarstint is eveneens rood. Met *Ampelopsis hederacea* bedoelt de eene kweeker dezelfde vorm als de vorige; andere daarentegen de soort *murorum* of *muralis* (door Koehne *radicantissima* geheeten); men noemt deze laatste in de catalogi ook wel *virginiana*. Zij heeft zeer groote en dunne bladen; de bloeiwijzen zijn bijzonder ijl gebouwd en weinig vertakte, ze hecht zich sterk vast aan den muur en vormt een dichte bekleeding.

Bestelt men dus onder den naam *Ampelopsis hederacea*

bij de verschillende boomkweekers eenige planten, dan zal men van den één een zelfhechtende soort ontvangen, van den ander een vorm die slechts met behulp van krammen de muren kan bekleeden. En het zal een ieder duidelijk zijn, dat een dergelijk benamingsverschil kan leiden tot ontevredenheid van den afnemer.

De soort *tricuspidata*, met sterk ontwikkelde zuignappen, zeer lange bladeren en een mooi roode herfstint, wordt slechts in een enkel geval bij dien naam genoemd. Ze gaat meest onder den naam *Veitchi robusta* of *gigantea*, terwijl deze soort feitelijk een gefixeerde jeugdvorm is van *tricuspidata*. Naast deze botanische soorten of variëteiten vindt men op gelijke voet behandeld variaties als *Ampelopsis Veitchi Glory of Boskoop*, *Ampelopsis Veitchi, purpurea* e. a..

Uit *Ampelopsis Veitchi* is de soort of variëteit *Lowi* voortgekomen. Deze heeft smalle, diep ingesneden bladen; in de herfst is zij zeer mooi rood getint. Wat men onder de soorten *hirsuta*, *pubescens* en *Graebneri* verstaan moet is nog niet voldoende uitgemaakt; in de kwekerijen geeft men den naam *hirsuta* aan een niet zelfhechtende soort met behaarde bladen die in den herfst weinig of niet rood gekleurd zijn. Onder *Graebneri* verstaat men een dicht behaarde soort, die in den herfst met sterk rood gekleurde bladen prijkt. (R h e d e r noemt deze vorm *hirsuta*).

In sommige kwekerijen onderscheidt men ook de andere behaarde vorm, n.l. *pubescens*. Deze zelfhechtende soort heeft bloemen die levendig rood gekleurd zijn.

De soort *St. Paulii*, die betrekkelijk nieuw is, wordt door de weinige kweekers, die haar aanbieden, met den juisten naam bestempeld.

Ampelopsis vitacea var. *macrophylla* van R h e d e r gaat in de kwekerijen onder dezen laatste naam als soort. De bladen kunnen tien c.M. breed worden; Zij wordt in den herfst weinig of niet rood.

De twee door R h e d e r onderscheiden variëteiten van *vitacea*, n.l. *dubia* en *laciniata* komen geen van beide in de prijscouranten voor. Het zijn ook nog zeer twijfelachtige vormen. Aan de soorten *himalayana*, *chinensis* en *Henryana* geeft men op de weinige kwekerijen, waar ze in

cultuur zijn, den juisten naam. De bladen van de *himalayana* zijn dun, maar hard, aan de bovenzijde blauwgroen; evenals *chinensis* is ze nog niet voldoende bestudeerd betreffende haar waarde voor de praktijk.

Ampelopsis Henryana heeft witte strepen langs de hoofdnerven; de jonge bladen zijn doorschijnend paars, later bronskleurig. Zij schijnt niet geheel winterhard te zijn.

We zien dus dat, evenals in de botanische kringen, zoo ook in die der praktijk geen eenheid van opvatting heerscht. En daar deze toestand aanleiding geeft tot groote moeilijkheden voor den kweeker zoowel als voor den afnemer, zal het zijn nut hebben eenige oogenblikken onze aandacht te schenken aan de oorzaken van dit minder gewenschte verschijnsel.

Beschouwen we b.v. de soort *Ampelopsis hirsuta*. Deze heeft in de laatste vijf-en-dertig jaar negen verschillende namen gehad, door even zoovele botanici aan haar gegeven. Het zal een ieder duidelijk zijn, dat het voor den kweeker zoo niet ondoenlijk, dan toch in ieder geval zeer bezwaarlijk is, zijn benaming steeds identiek te doen zijn met die der plantkundigen.

Daar toch de afnemer in verreweg de meeste gevallen eerst na langen tijd op de hoogte is van deze naamswijzigingen, zou het voor den kweeker uit een oogpunt van handel beschouwd, onpraktisch zijn deze veranderingen in te voeren. Door wijziging van den algemeen bekenden naam in den nieuwen, al is deze laatste dan ook systematisch juister, zal de afzet van dit product zeer zeker sterk verminderen. Zijn conservatisme, waarvan de volgende uitlating een typeerend staaltje is, heeft dus wel een zeer gegronde oorzaak:

„I do not care if the systematist calls it *Ampelopsis tricuspidata*, *Cissus* or *Vitis*; gardeners will have none of these names. They will continue to call it *Ampelopsis Veitchi* as long as grass grows and waters run.”

(John Charlton & Sons, Rochester. *Gardeners' Chronicle*, 1911).

Behalve dit zijn er nog andere bezwaren voor den

kweeker aan verbonden, om steeds de nieuwste opvattingen der botanici in zijn prijscourant te huldigen. In de eerste plaats ontbreekt hem veelal de tijd om zich voldoende op de hoogte te stellen van de betreffende literatuur, een kwestie, die zich met de toenemende concurrentie steeds ernstiger doet gevoelen. En daar de bedoelde werken slechts voor een deel in de Nederlandsche taal verschijnen, wordt ook aan zijn taalkennis vrij hoge eischen gesteld.

Bovendien heeft hij ook zelden voldoende kennis van de systematiek, om zich van de waarde der veranderingen een voorstelling te kunnen vormen.

Ook zijn geldelijk belang komt er bij te pas. Iedere kweeker tracht zooveel mogelijk nieuwe vormen in den handel te brengen en bij de benaming van deze nieuwigheden gaat hij niet steeds voldoende nauwkeurig te werk. Zeer geringe afwijkingen zijn dikwijls voor hem voldoende, om een soort of variëteit méér in den handel te brengen. En als de plant na eenigen tijd terugkeert tot zijn oorspronkelijke gedaante, bezitten we een synoniem meer bij de vele, die we reeds hadden. Dikwijls gebeurt het, dat de nieuwe vorm ongeveer gelijktijdig ontstaat in verschillende kweekerijen. De winners geven dan ieder, onafhankelijk van elkaar, een naam aan de nieuwigheid; zodoende verheugt de vorm zich reeds zeer korten tijd na zijn geboorte in het bezit van eenige synoniemen.

Tenslotte gebeurt het ook dikwijls dat de naam, dien de kweeker aan den nieuwen vorm geeft, systematisch van verkeerden aard is. Hij zal haar b.v. beschouwen als een soort, terwijl zij hoogstens een variëteit genoemd mag worden.

Onze conclusie is dus deze:

De geringe overeenstemming, die we vinden tusschen de catalogi der boomkweekers onderling en tusschen deze laatste en de dendrologisch-systematische werken, berust ten deele op de veranderingen, die de botanici de plantennamen doen ondergaan, ten deele op de fouten die de kweekers maken.

We zullen daarom nagaan, welke de redenen zijn, die de plantkundigen nopen tot wijziging der soortsnamen.

Over de geslachtsnamen is reeds in het eerste gedeelte gehandeld. Daar hebben wij gezien hoe er verschillende geslachtsnamen zijn ontstaan, zelfs voor dezelfde plant; verschil van opvatting van de verschillende botanici, soms ook willekeur was er de oorzaak van. Met soortsnamen is dit in nog sterkere mate het geval; behalve verschil van opvatting en willekeur (althans in vroeger tijd), zijn hier vergissingen van allerlei aard mogelijk. Zoo kan het voorkomen dat iemand een nieuwe plant voor zich denkt te hebben, deze beschrijft en haar eenen naam geeft, terwijl later blijkt dat zij al ingevoerd en benaamd was. Ook het omgekeerde geval kon zich voordoen; men is in de waan te doen te hebben met een reeds lang bekende en benaamde vorm, terwijl het in werkelijkheid een nieuwe vorm is. Deze laatste oorzaak noopte b.v. R h e d e r tot invoering van den naam *Parthenocissus vitacea*.

De botanici hebben de laatste halve eeuw veel moeite gedaan om althans aan willekeur en regelloosheid in de benaming een einde te maken.

In 1867 werd door een botanisch congres aan De Candolle opgedragen, een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid om tot meerdere eenheid te komen in de nomenclatuur. Zijn resultaat was vervat in een werk getiteld: „*Lois de la nomenclature botanique*.” Maar in plaats dat deze regels meer uniformiteit brachten, deden ze de verwarring toenemen.

De Candolle stelde n.l. het prioriteitsrecht voorop. De eerste naam, die aan de plant gegeven was, zou voortaan de geldige zijn. Maar van welk jaar moest men uitgaan? Over dit punt heerschte groote oneenigheid.

Kuntze b.v. ging uit wat betreft de geslachtsnamen, van het werk van Linnaeus van 1735, getiteld *Systema naturae*, en wat de soortsnamen aangaat, nam hij als basis het werk van denzelfden auteur geheeten *Species plantarum*, dat in 1735 verschenen was. Vele andere botanici achtten het echter beter voor de geslachtsnamen uit te gaan van een later werk van Linnaeus.

Niet alleen stelden Kuntze en anderen deze veranderingen voor, maar zij pasten ze direct toe in hunne werken: Kuntze b.v. in *Revisio generum plantarum*, Engler en

Prantl in *Die natürlichen Pflanzenfamilien*. Het gevolg was, dat er zoo'n groote verwarring ontstond, dat de botanici der verschillende landen besloten de handen ineen te slaan om gezamentlijk tot een oplossing te komen. En zoo kwam, na een congres in Frankrijk en een in Italië, een internationaal congres in Weenen tot stand in 1905.

De voornaamste regels, die daar aangenomen werden waren:

Men nam als basis de eerste uitgave van *Species plantarum* van 1753 voor de namen der soorten, en de uitgave van de *Genera plantarum* van 1754 voor die der geslachten. Voor later ingevoerde planten moet dus het prioriteitsrecht gelden.

Om niet genoodzaakt te zijn tot een verbazend ingrijpende verandering maakte men deze inconsequente, maar praktische bepaling, dat er een lijst werd vastgesteld, die uitzonderingen op deze regel inhield. Men wilde n.l., reeds sterk ingeburgerde namen niet meer veranderen.

Artikel 58 zegt: Bij verandering van plaats van een plant in het systeem, is men aan het absolute prioriteitsrecht gebonden, indien tenminste deze verplaatsing geen wijziging van rang is. Brengt men dus een soort naar een ander geslacht, dan is men verplicht den ouden soortnaam te behouden. De Engelsche plantkundigen volgden te voren een anderen, den z.g. „Kewregel,” waarvan zij noode afstand deden. Is de plaatsverandering tevens een rangverandering, dan is de oudste naam, gegeven in die nieuwe rang volgens het Weener congres, de juiste. Het zal echter ook dan wenschelijk zijn, zooveel mogelijk de oude namen te behouden, maar men is er dan evenmin als volgens den Kewregel aan gebonden. Een andere voorname regel was deze (artikel 77):

Namen en diagnosen zijn alleen dan geldig, als ze in het latijn verschijnen. Deze regel is in 1908 in werking getreden. Hij is van belang bij de benaming van nieuwigheden.

We kunnen dus wel verwachten, dat de regels van het Weener congres, al worden die dan ook nog niet algemeen aangenomen, ons zeker meer uniformiteit in de benaming zullen brengen.

Welke zijn nu volgens deze regels de juiste namen

voor de vertegenwoordigers van de zelfhechtende wilde wingerd?

Linnaeus had voor deze plant den geslachtsnaam *Hedera* gebruikt. Deze was echter foutief, daar met dezen geslachtsnaam tevens de altijd groene klimop werd aangeduid. Necker splitste dan ook in 1790 dit geslacht in tweeën en gaf de wilde wingerd den naam *Psedera*. Dit is dus, indien men de zelfhechtende soorten als een apart geslacht beschouwt, volgens art. 58 van het Weener congres de geldige naam en Schneider en andere auteurs bedienen er zich dan ook van. Door andere botanici (Lamarck, Ehrhart) zijn de *Psedera* soorten onder *Vitis* gebracht. (Sommige Engelsche botanici volgen nog deze indeeling).

Michaux haalde ze er in 1803 weer uit en bracht ze tot *Ampelopsis*, daaronder ook *Ampelopsis*soorten in onzen zin rekenende. Volgens deze opvattingen zijn ook deze namen wettig. Daarentegen is de naam *Quinaria* onwettig volgens art. 58; immers Rafinesque splitste *Ampelopsis* van Michaux in de twee geslachten *Quinaria* en *Ampelopsis* en gebruikte den eersten naam voor de zelfhechtende soorten, terwijl aan die plantengroep door Necker reeds te voren den naam *Psedera* gegeven was.

Planchon gaf vervolgens aan dezelfde planten den geslachtsnaam *Parthenocissus*; ook deze naam is dus eigenlijk ongeldig, maar op het congres van Brussel in 1910 is de wettige naam *Psedera* op de uitzonderingslijst geplaatst, n.l. onder de geldige, maar toch te verwerpen namen en is *Parthenocissus* daarentegen als de wettige naam vastgesteld.

Welke moeten nu de soortsnamen zijn, volgens het Weener congres? Wat betreft de namen *Henryana*, *himalayana*, *chinensis* en *tricuspidata*, over hen zijn allen het eens, dat het de juiste zijn. En wat betreft de andere soorten is het gedeeltelijk een kwestie van opvatting. Wie aanneemt dat de oudste wingerdsoort onze bekende weinig hechtende wingerd is, noemt haar *quinquefolia*; wie die oudste vorm in onze zelfhechtende soort *Engelmanni* terugvindt noemt deze *quinquefolia* en de andere *vitacea*. Maar b.v. de naam *hederacea* (vóór en ná Linnaeus gebruikt) is onwettig tegenover *quinquefolia*, en *murorum* is ouder, dus wettiger dan *muralis*.

Wat kunnen de kweekers doen, om tot een betere nomenclatuur te komen?

Voor velen zal het noodig zijn wat meer tijd en moeite te besteden aan de benaming, dan ze tot nog toe deden. Wel wordt door de toenemende concurrentie veel van hun tijd in beslag genomen voor hun bedrijf; maar de tijd, besteed aan het verbeteren van de benaming hunner planten is zeer zeker niet verloren.

Te veel ontmoet men nog kweekers, die heel weinig kennis hebben van de indeeling en de benaming der planten. Ons inziens kan ook hier het tuinbouwonderwijs, gegeven op winterscholen en dgl. veel nut stichten.

De kweekers moeten trachten langzamerhand hun benaming identiek te doen worden met die, welke volgens het Weener congres de geldige is.

Wel zullen ze hierbij veel moeilijkheden ondervinden, maar door de veranderingen geleidelijk aan te brengen, door ze b.v. eerst tusschen haakjes achter de oude namen te plaatsen, zal hun handel er niet door geschaad worden, maar op den duur gebaat.

Bij de benaming van nieuwe vormen moeten de kweekers, zal hun naam geldigheid verkrijgen, voldoen aan den eisch van artikel 77.

De groote bezwaren aan dit alles verbonden zullen de kweekers moeten overwinnen, indien ze tenminste niet achter willen komen bij hun buitenlandsche collega's. Dat het buitenland ons in dit opzicht voor is toont de volgende aanhaling uit de „Mitteilungen der Deutschen Dendrologischen Gesellschaft" van 1905:

„Auch in den Mitteilungen der Deutschen Dendrologischen Gesellschaft werden von 1908 an alle Diagnosen von Neuheiten in deutscher Sprache mit gleichzeitiger lateinischer Uebersetzung erfolgen, die auf Wunsch gern vom Vorstande besorgt werden wird."

Hierdoor komt er tevens controle over de nieuwigheden, wordt het kaf van het koren gescheiden en wordt vermeden onnoodige nieuwe namen in te voeren.

In ons land zouden de kweekers voor dit alles meer gebruik kunnen maken van het arboretum in Wageningen, dat van zeer vele soorten de juiste namen en hunne syno-

niemen geeft, en van hetgeen de Rijks Hoogere Land-Tuin- en Boschbouwschool hun verder op dit gebied kan verschaffen.

Door ons werden geraadpleegd de volgende werken, die voor een deel aanwezig waren in de bibliotheek van de Rijks Hoogere Land- Tuin- en Boschbouwschool, voor een deel ons welwillend in bruikleen werden afgestaan door Dr. J. Valckenier Suringar:

Linnaeus. Hortus Cliffortianus. 1737.

Jacob van Eems. Groot en Algemeen Kruidkundig Woordenboek van Miller. 1745.

Linnaeus. Species plantarum. 1753.

D. Johann Philipp du Roi. Die Harbkesche wilde Baumzucht. 1771.

Dr. C. H. Persoon. Synopsis Plantarum. 1803.

C. Ludewig Willdenow. Die wilde Baumzucht. 1811.

De Candolle. Prodrromus Systematis Naturalis Regni Vegetabilis. 1824.

Loudon. Arboretum et fruticetum britannicum. 1844.

Karl Koch. Dendrologie. 1869.

W. O. Focke. Anpassungs-Erscheinungen bei einigen Kletterpflanzen. 1875.

Charles Darwin. The movements and Habits of Climbing Plants. 1875.

Dippel. Handbuch der Laubholzkunde. 1889.

Dr. Emil. Koehne. Deutsche Dendrologie. 1893.

L. Beissner, E. Schelle, H. Zabel. Handbuch der Laubholzbenennung. 1903.

Alfred Rheder. Die amerikanischen Arten der Gattung Parthenocissus. 1905.

Verhandlungen des Internationalen Botanischen Kongresses in Wien. 1905.

Dr. P. Graebner. Die Benennung der wilden Weinarten unserer Gärten. 1908.

C. Karl. Schneider. Illustriertes Handbuch der Laubholzkunde. 1912.

*Laboratorium voor Systematiek der
R. H. L., T.- en B.b.-School.*

Ingeleverd JULI 1915.